

Проучване на потребителските нагласи за продължаващо професионално обучение

Доц. д-р Румелина Василева

Въведение

Философията и предимството на професионалното образование и обучение е във възможността му да създава пряка и ефективна връзка между трудовите хора и пазара на труда. Ядрото на концепцията за качествено професионално образование е в произвеждането на достатъчно подготвени кадри, които да осигуряват конкурентни предимства на всяка икономика, и то постоянно. Професионалното образование предоставя сериозни предимства на пазара на труда, т.к. придобилите професионална квалификация проявяват по-висока икономическа активност, по-трайна заетост и са по-слабо засегнати от потенциална безработица. По правило хората с професионално образование работят в сравнително по-високоплатени и високопродуктивни сектори на икономиката и дори в някои сектори разликата в заплащането достига до 50% от средното ниво за страната. Това означава, че представянето на средните специалисти на пазара на труда ги издига на по-високо стъпало в сравнение с тези с общообразователна и основна подготовка и ги доближава значително до специалистите с висше образование. По данни на НСИ хората с придобита професионална квалификация представляват около 40% от работната сила в България и са близо два пъти повече от тези, които имат само средно образование. Нещо повече, недостигът на кадри с професионално

образование, както и времето и ресурсите, които работодателите в България в немалката си част си спестяват за инвестиране в продължаващо професионално образование, се очертават като основни негативни фактори за развитието на икономиката ни в редица сектори. Положително явление се констатира в последните години по отношение на засиления интерес и обществено внимание към професионалното образование и неговото качество. По тази причина напоследък се предприемат и редица реформаторски стъпки, свързани с нормативни промени, стратегии и планове за развитие на професионалното образование. Възможностите пред професионалното образование не могат да станат предимства преди да се модернизира то и да се свърже пряко с нуждите на пазара.

Необходимостта от подготвени кадри извежда на преден план продължаващото професионално обучение, което на практика не просто довършва, но и развива подготовката на специалистите и я адаптира към нуждите на трудовия пазар. То има за цел да подобри или реновира знанията и/или уменията (квалификация), да осигури нови умения (преквалификация) и да продължи личностното или професионалното развитие (учене през целия живот) на потребителите на образователни услуги като активни участници в пазара на труда. В този смисъл изграждането на система за оценка на качеството и за проучване, идентифициране, анализ и прогнозиране на потребностите от професионално обучение е от съществено значение. Нещо повече анализът на нагласите и отношението на работещите и на гражданите към професионалното обучение е основата, върху която трябва да се изградят стратегиите за развитието му, адекватно на пазарните нужди и обществените очаквания.

Постоянните промени трансформират всичко, вкл. и комуникациите и популяризирането на образователните възможности за професионално развитие. Променят се технологиите, променят се уменията, очакванията, променя се езикът

на комуникацията между работодатели и работна сила, между обучаващи организации и потребители на образователни услуги. Затова са нужни постоянни изследвания, които да регистрират непрестанно променящото се статукво, за да се намират алтернативи и ефективни подходи.

Методология на изследването

Цел и обхват на проучването

Във връзка с продължаването на втория етап на проект НО5/30 „Комуникационен модел на интерактивна образователна среда за непрекъснато и следдипломно професионално и продължаващо обучение в сферата на културните и творческите индустрии“, финансиран по договор № ДН05/1 от 14.12.2016 г., втори етап, от ФНИ на МОН по „Конкурс за финансиране на фундаментални научни изследвания – 2016 г., проектният екип си поставя за задача да осъществи *проучване на потребителските нагласи за продължаващо професионално обучение*.

Обект на изследване са студенти от Университета по библиотекознание и информационни технологии и курсисти, обучавани в Центъра за професионално обучение към УниБИТ, както и сред преподаватели и експерти от университета.

Целта е да се създаде първоначална изследователска представа за мнението и информираността на целевите групи по отношение на професионалното обучение и образование в неговата съществуваща към момента рамка. По точно *целта на анкетното проучване* е да бъде осигурена първоначална информация за потребителските нагласи и оценки по отношение на състоянието и перспективите пред професионалното образование и обучение, както и идентифициране на възможности за подобряването на средата за професионално обучение и надграждане на компетенции и умения.

Нагласите са основани върху ценностната система на индивида и като повечето психични феномени и те са динамични и подлежат на промяна и развитие. Върху тази тяхна динамика е основана и целта на настоящото проучване.

Социологическото проучване е проведено в *периода 20 март 2019 – 20 юли 2019 година* като първа основна проектна задача за очертаване на посоката от поредица последващи изследователски задачи.

Методи за извършване на емпиричните проучвания

Методиката на изследване се подчинява на поставената цел и представлява анкетно проучване.

Подходът за провеждане на планираното проучване включва прилагане на утвърдени методи за изследване на мнението и информираността на определените целеви групи:

- ☞ *основен метод* – социологическо проучване чрез анкетни карти сред представители на целевите групи – пряко (лице в лице) анкетно проучване;
- ☞ *допълнителен метод* – електронно анкетно проучване, предоставено и получено дистанционно от отделни представители на целевите групи;
- ☞ *придобиване на данни, обработка и анализ на получената статистическа информация* за потребителските нагласи за продължаващо професионално обучение.

Предложеният подход осигурява *пълнота и обективност на информацията* за мнението и информираността относно възможностите и предимствата на професионалното и продължаващото образование, както и идентифициране на препоръки за подобряване на процеса.

Анкетното проучване е осъществено с помощта на *структуриран въпросник – карта* за социологическа оценка на мненията и нагласите на респондентите, обособени за нуждите на анализа по поставената тема.

Представителната извадка от 120 пълнолетни лица, обучаващи се в университета по библиотекознание и информационни технологии и в Центъра за професионално обучение към УниБИТ, и преподаватели и експерти в университета осигурява достатъчен обем за целите на проучването.

Провеждането на изследването *лице в лице* и *електронно* позволява да се събере очакваната информация в кратки срокове и в подходящо за респондентите време, съвпадащо с летния семестриален период за студентите и със заключителния етап на обучение и сесия на курсистите към ЦПО. Този период е оптимален за събирането на данните от трите обособени целеви групи и за последващата им обработка.

Избрани са характерните за този тип изследвания *инструменти*. В анкетата са интегрирани и контролни въпроси за верификация на информацията; създадена е база данни за кумулиране и обработка на информацията и първична статистическа таблица. Предвидена е и процедура за обработка и визуализация на информацията, съпроводена със социологически анализ на резултатите.

Дизайнът и обхватът на емпиричното проучване включва три основни логически обвързани модула от общо 27 въпроса:

- ☞ демографски и образователен профил на респондентите, вкл. и професионални и научни интереси;
- ☞ професионална област, умения и кариерно развитие, вкл. и личен интерес към форми, повишаващи професионалните умения и квалификация;
- ☞ предпочитания към начините, формите и методите на непрекъснато и следдипломно професионално и продължаващо обучение по зададени

критерии, вкл. и информираността и отношението към финансирането на професионалното обучение на респондентите.

В анкетната карта са включени различни видове въпроси и скали: отворени и затворени въпроси, и по Ликъртова скала, което дава възможност да бъде събрана по-прецизна и персонална информация от респондентите, вкл. различни степени на отношение и мнение, на съгласие или несъгласие с формулираните въпроси, за оценка и обратна връзка на услуги, методи, формати и т.н, използвайки симетрична балансирана скала, която регистрира различния интензитет на отношението на анкетираните към съответния въпрос. Въпросите с множество отговори натрупват данни, които могат прецизно да се анализират и да се открият съответни тенденции и взаимовръзки.

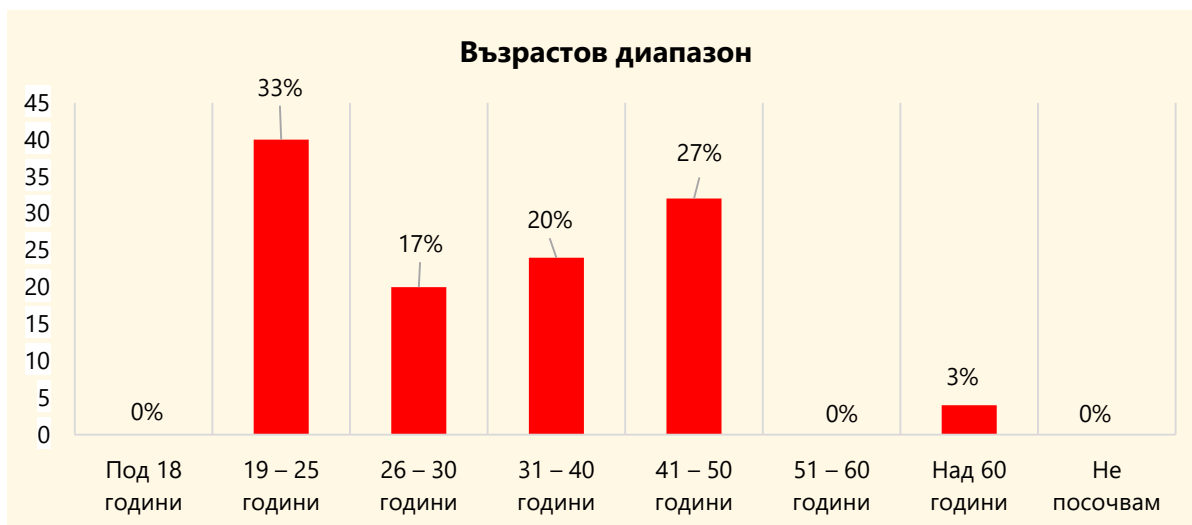
Резултати и анализ на проучването

Резултатите от анкетата се посочват последователно и въз основа на тях паралелно се представя анализ.

Демографски профил на изследваните лица

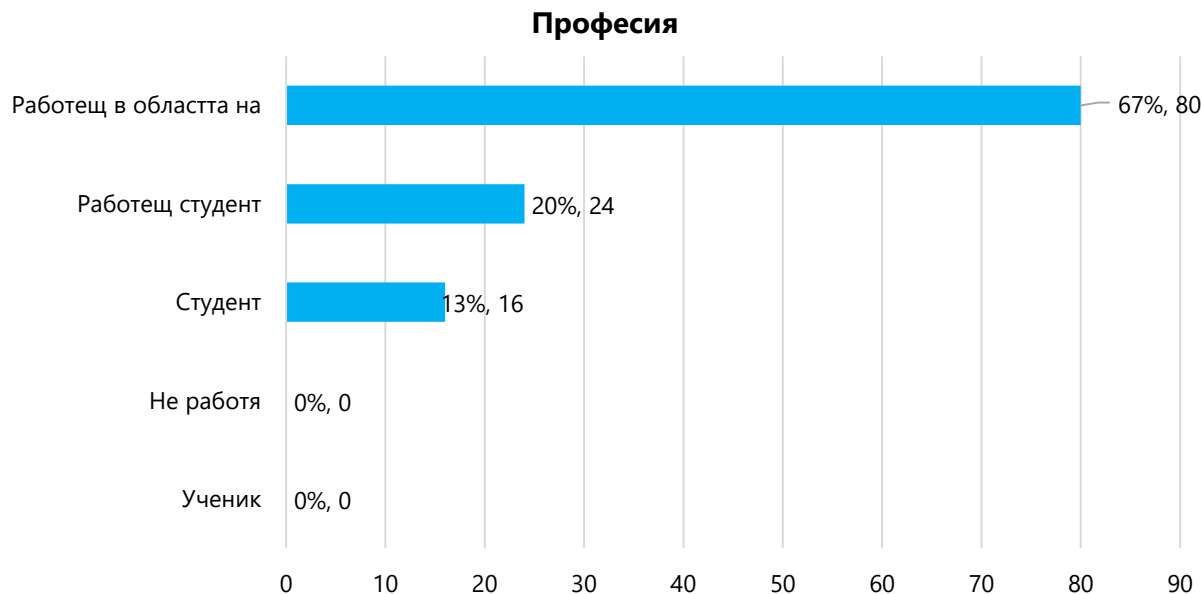

В проведеното проучване 87% от анкетираните са представители от женски пол. Това от една страна още веднъж потвърждава тенденцията, че библиотечният отрасъл е феминизиран, но също така свидетелства, че с 6,7 пъти жените, откликнали на анкетното проучване, са повече спрямо мъжете.

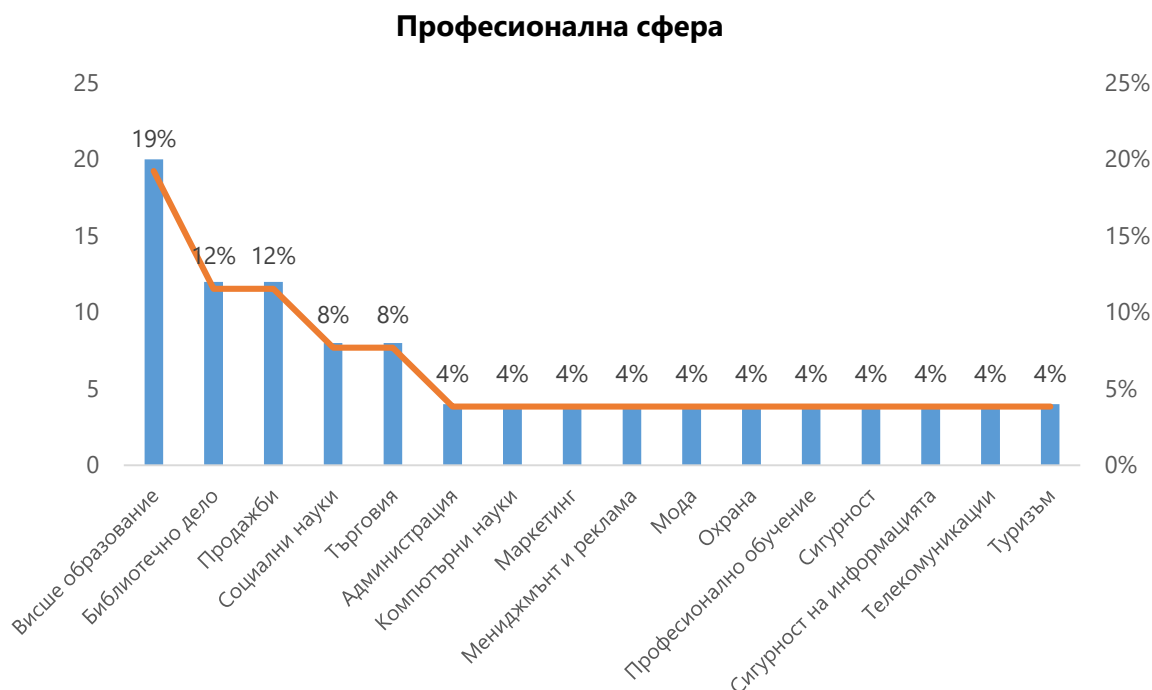
Най-голям дял от запитаните – 33% (около 1/3 от респондентите) – са на възраст между 19 и 25 години. На второ място се нареждат респондентите между 41 и 50 години, а на трето – тези между 31 до 40 години.

Получените резултати потвърждават, че най-големият дял от анкетираните са студенти на възраст между 19 и 25 години, т.е. относително скоро са завършили средното си образование и са пристъпили към професионално надграждане на образованието си. На второ и трето място се „класират“ по-зрели студенти, както и преподавателите им на възраст между 31 и 50 години. В анкетата липсват представители на лица под 18 години, както и между 51 и 60 години, също има и такива респонденти, които не желаят да споделят възрастта си. Това се обяснява с факта, че анкетата е проведена във висше учебно заведение, което не предполага присъствието на непълнолетни лица (ученици), както и от факта, че част от респондентите не се отнасят достатъчно отговорно към важността на поставените в анкетата въпроси при попълването ѝ.

По отношение на професиите на анкетираните най-голям брой респонденти посочват, че работят в конкретна област (67%), следвани от работещите (20%) и неработещите студенти (13%), които предпочитат и имат възможност да продължават образованието си целенасочено, без да поделят усилията си между други професионални задължения. Този сравнително малък процент доказва, че съвременните млади хора не могат да си позволят единствено да учат и са принудени и/или мотивирани да работят, за да се издържат или за да натрупват професионален опит от трудова дейност.

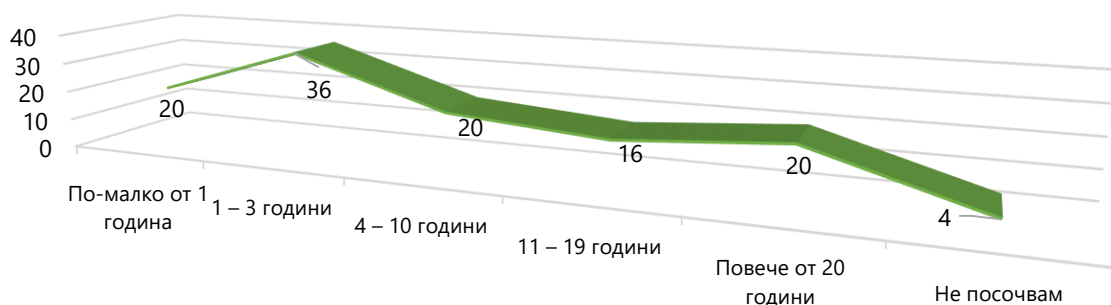
Друг е въпросът в каква област работят анкетираните и доколко тя има връзка с усвояваните знания и компетентности в образователната степен, която придобиват. Отговори се търсят именно в детайлите на този трети въпрос от анкетата.

☞ Обсъдената „конкретна“ област във въпрос 3 следва да бъде разгледана по-детайлно. Най-висок показател имат заетите в областта на висшето образование (19% от анкетираните), следвани от заетите в библиотечната област и продажбите (по 12%). Третото процентно място си делят заетите със социални дейности и в търговията (8%). Сред останалите сфери се посочват областите на администрацията, компютърните науки, маркетинга, мениджмънта и рекламата, модната индустрия, охранителните дейности, професионалното обучение, сигурността и информационната сигурност, телекомуникациите и туризма.

Тези данни идват да покажат, че освен анкетираните преподаватели и част от студентите, участвали в анкетата, работят в образователни институции – университети и училища, което е добър атестат за нивото на подготовката на студентите, макар и още да не притежават завършена квалификационна степен „бакалавър“ или „магистър“.

Друг факт, който прави впечатление при анализа на данните, е че не малка част от запитаните работят в библиотечни институции, както и друга част – е заета с продажби и търговия. Това идва да покаже, че въпреки съществуващите диспропорции в заплащането на труда в културните институции, и особено в библиотеките, в сравнение с търговията и услугите, например, все пак част от запитаните студенти се ориентират към институциите, в които ще упражняват бъдещата си професия като библиотечни специалисти. Въз основа на тези данни, може да се спекулира с констатацията, че част от обучаваните студенти, участвали в допитването, имат визия за бъдещото си кариерно развитие. Разбира се, 12% не са голям дял, но предполагат тенденция, върху която трябва да се поработи в перспектива.

Продължителността на заетостта в обявената работна сфера на всеки от анкетираните предполага също много интересен анализ: най-голям дял заемат респондентите, работили между една и три години в посочената сфера (36 респонденти). Второто място сред анкетираните се поделя между три от групите: респонденти, работили по-малко от година; такива, които работят в съответната сфера между четири и десет години и тези, работили над два-сет години в една област (20 респонденти). Тези резултати са обективни, логични и адекватно съответстват на обособените анкетирани групи – студенти, преподаватели и

специалисти. Тук трябва да се вземат предвид и още няколко факта. Част от запитаните студенти са задочници, често с относително дълъг трудов стаж и опит. Също е важна за анализа и очертаващата се тенденция хора в по-зряла възраст да имат потребност или по пазарна принуда да са мотивирани да повишават образованието си, да го надграждат или да се преквалифицират. Следващ фактор, който трябва да се изтъкне по отношение на продължителността на заетостта е и нормативното изискване за упражняването на професията библиотекар да се изисква ценз – най-малко трета степен на професионална квалификация или висше образование – бакалавър или магистър.

Степента на образование на анкетиранияте също предполага да бъде разгледана: най-висок дял заемат респондентите със средно образование – 49% или 59 респонденти, което е естествено за анкетиранияте студенти, които още не са дипломирани и/или не работят, докато учат. 20% от запитаните имат магистърска и 18% – бакалавърска степен, което предполага, че те вече имат поне една завършена квалификация. Анкетирани са седем респонденти с докторска степен и доктори на науките и има само един анкетирани, който не е пожелал да посочи степента на своето образование. За изследването е важно участието на преподавателите и

експертите в анкетното проучване, т.к. така могат да бъдат изследвани различните гледни точки в изграждането на потребителски нагласи за продължаващо професионално обучение. Не е рядко явлението самите квалифицирани специалисти да имат нагласи за нови квалификации и надграждащи обучения в духа и философията на продължаващото през целия живот учене.

ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ ПО СПЕЦИАЛНОСТ

☞ Когато анкетираните са запитани каква специалност имат, 23.3% от тях не посочват точната сфера, което е естествено предвид, че това са все още незавършили студенти, 10% от останалите са завършили специалността „Библиотекознание и информационен мениджмънт“, 7.5% – „Мениджмънт на туризма“ и по 6.7% – „Маркетинг и реклама“, „Библиотекознание и библиография“ и КИН (културноисторическо наследство). Съотношението кореспондира с групите респонденти, отзовали се на допитването.

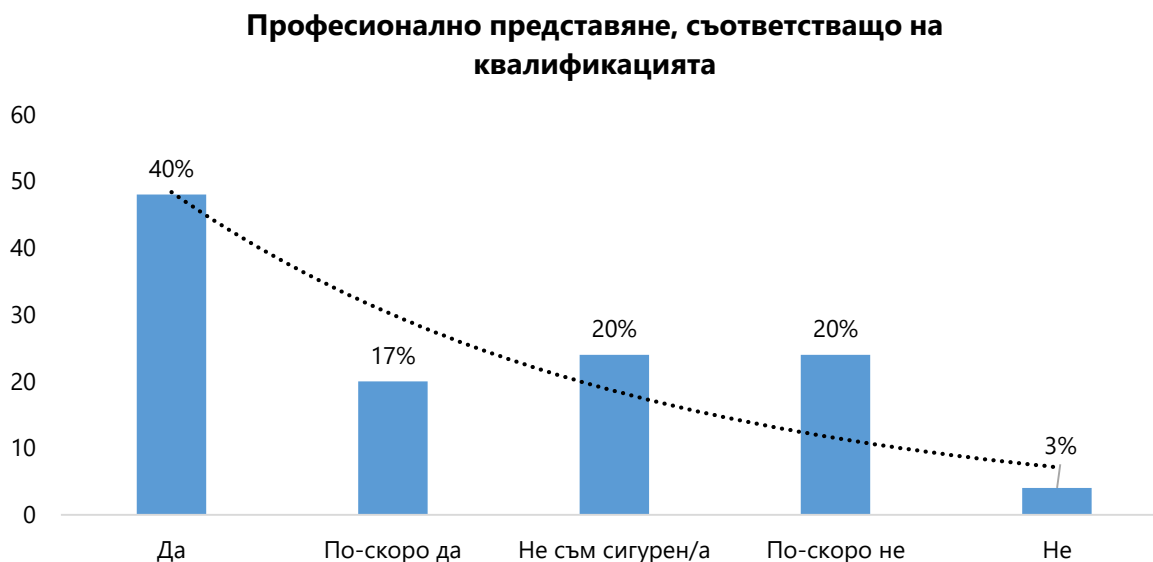
☞ На въпроса в кое висше учебно заведение или училище са придобили образованието си, част от отговорите на респондентите включват такива училища и университети като: 39 СОУ; ПГЕ „Христо Ботев“, Монтана; МГ „Велизар Пеев“, Своге; ПГФК „Княгиня Евдокия“, София; ТХВП; ТМЕТ „Девети май“, гр. Червен бряг; 125 СУ „Проф. Боян Пенев“, СПГЕ „Джон Атанасов“; 157 ГИЧЕ „Сесар Вайехо“, София; 15 СОУ, 23 СОУ, ПГТС „Арх. Й. Миланов“, Кюстендил; УниБИТ, КБД София; СА "Д. А. Ценов", Свищов; УНСС и др.

По отношение на професионалните и научните интереси на анкетираните също могат да се направят интересни изводи. Запитаните посочват: издателска дейност; стандартизация, интелектуална собственост; библиотечно и справочно обслужване в обществените библиотеки; обслужване на читатели, деца и ученици; работа в музеи; професионално и образование и обучение; обучение на библиотекари; БИН, културното наследство като фактор на регионално развитие; културен туризъм, библиотеки и обществени организации; иновации; европейски институции, програми и проекти; медии, медийни технологии; дигитализация; опазване и съхраняване на културното наследство, 3D принтиране и сканиране; библиотечен мениджмънт; спортна журналистика и др. Също и информационни науки и обществени комуникации; сигурност на информацията и защита на информацията от нерегламентиран достъп; дигитализация в библиотеките; развитие и нови технологии за дигитализацията; стимулиране на посещаемостта на библиотеките; интериорен дизайн и фотография, компютърни системи, маркетинг, хотелиерство и мениджмънт, туризъм, мениджмънт, човешки ресурси, телемаркетинг, продажби, финанси, бази данни.

Очевиден е изводът, че посочените интереси имат пряко отношение с усвояваните професионални знания и квалификации и са свидетелство за мотивацията да се изграждат широки познания за създаване на богата професионална култура.

Включително и сред спортните интереси анкетираните открояват: спортна психология и спортен мениджмънт – още едно доказателство за съществуващата нужда от широка култура.

Професионална област, умения и кариерно развитие

Анкетираните са запитани дали квалификацията им отговаря на професионалното им представяне и 40% от тях отговарят положително, а 17% от останалите отговарят с „по-скоро да“. Само 3% отговарят отрицателно на този въпрос и 20 % с „по-скоро не“. Интересна констатация е, че немалка част от запитаните – 20%, не са сигурни в отговора си.

Отговорите идват да покажат, че е задоволителен процентът на респондентите, които работят по специалността си, както и на тези, които работят в близки сфери и образованието им кореспондира с трудовата им дейност – общо 57%. Това е добър резултат срещу общо 23%, които не работят по специалността си – настояща или бъдеща. Все пак трябва да се има предвид, че по-голямата част от анкетираните са студенти с все още непридобит ценз. Това обяснява и защо 20% се затрудняват да

отговорят на този въпрос – те или не работят, или се намират в твърде ранен стадий от обучението. Трябва да се направи и допускане, че част от анкетираните не са подхождали достатъчно коректно към отговора на този въпрос.

На въпроса дали се изисква ценз за упражняването на тяхната професия, 61% от запитаните потвърждават, 29% отговарят с „не“ и 11% не са сигурни в отговора си. И тук логиката отразява констатираните досега тенденции. Очевидно е, че близо трийсетте процента работят на места, където професионалният ценз не е от значение и общото средно образование е достатъчно за изпълнението на служебните им задължения. Може да се допусне и хипотезата, че отговорилите с „не“, както тези, които не са сигурни в отговора си, не са достатъчно наясно с изискванията или по-скоро не работят, или са отговорили хипотетично на въпроса. При всички случаи трябва да се вземе под внимание и фактът, че все повече работодатели предпочитат да вземат на работа млади и перспективни хора, които да се учат намясто, в движение, ад хок.

Професионални знания, отговарящи на заеманата позиция

Анкетираните са запитани дали професионалните им знания отговарят на заеманата позиция. Най-голям процент от тях отговорят положително („да, напълно“) – 47%, а 30% смятат, че знанията им отговарят до голяма степен на позицията им. 10% смятат, че имат нужда от допълнително обучение и 7% оставят полето за отговор непълнено.

Констатациите, които могат да се направят върху получените данни са доста обнадеждаващи и същевременно – от гледна точка на изследването – могат да бъдат и тревожни, т.к. увереността, че професионалните знания и умения отговарят на заеманата позиция, може да се тълкува освен позитивно, и като недостатъчно осъзнаване на необходимостта от постоянно развитие и надграждане. За да се потвърди или разсее тази хипотеза, е добре да се анализират последващите въпроси от анкетното допитване.

Организацията благоприятства повишаването на квалификацията

Повече от две трети от запитаните (60%) смятат, че организацията, в която работят, стимулира повишаването на квалификацията им, сравнено с 17%, които не мислят така. Забелязва се тренд в колебливите отговори – последните няколко разглеждани въпроса получават по около 20% отговор „не съм сигурен/а“. Този въпрос е един от тях. Тук, обаче, само 3% от хората не желаят да отговорят, което показва спад в нежеланието за съдействие и демонстрира коректно отношение към анкетното проучване.

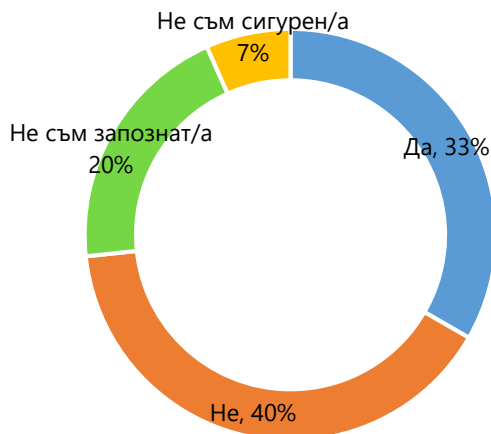
Оптимистичният извод, е че доста голяма част от запитаните са мотивирани или подкрепяни от своите работодатели да повишават квалификацията, компетенциите и уменията си, при това в публичния сектор, където възнагражденията и поощренията са значително лимитирани, както и ресурсите за професионално обучение.

ЛИЧЕН ИНТЕРЕС КЪМ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПРОДУКТИ

По тази причина и анкетираните са попитани дали имат личен интерес към предлаганите образователни продукти в страната за професионално обучение. От тях 87% дават положителен отговор, срещу 13%, които нямат такъв интерес. Могат да се направят изводите, че принос за тази висока мотивираност имат както работодателите и самите анкетирани, така и университетът, който очевидно полага усилия да развива такова отношение към професионалната кариера и отговорност, и конкурентноспособност.

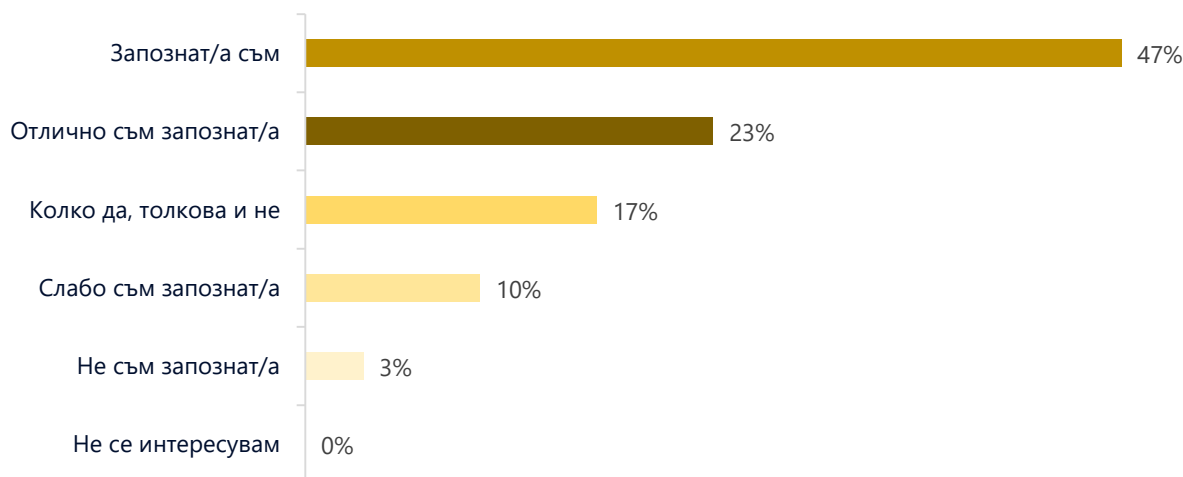
Колегите се възползват от ПОО

На въпроса дали колегите им се възползват от професионалното образование и обучение, една трета (33%) от респондентите отговарят положително, докато 40%

казват, че колегите им не се интересуват от ПОО. 20% от запитаните не са запознати с мнението на своите колеги за ПОО, а 7% не са сигурни.

Запознати ли сте с възможностите и предлагането на образователни услуги за повишаване на квалификацията?

За разлика от въпроса за отношението на колегите им към продължаващото професионално образование и обучение, самите анкетирани са значително по-запознати с възможностите на предлаганите образователни услуги с цел повишаване на квалификацията: 23% са отлично запознати, 47% за запознати, 17% са колкото запознати, толкова и незапознати, 10% са слабо запознати и само 3% признават, че не са наясно. Няма представители, които да не се интересуват от повишаването на професионалната си квалификация.

И тук се очертава констатацията, че е необходима още по-активна работа по популяризирането на възможностите на ПОО сред широки кръгове от заинтересовани страни, както сред учениците и студентите, така и в съответните професионални общности. Важна е и работата и мотивацията на мениджърите по отношение на осигуряването на възможности за професионално обучение и съответно – за кариерно развитие.

Методи на непрекъснато и следдипломно професионално и продължаващо обучение

120-мата анкетирани са запитани какви информационни нужди, свързани с работата и професията им, имат най-често. Списъкът с някои от посочените включва:

- ☞ бизнес етикет и бизнес кореспонденция;
- ☞ възможностите за използване на информационните технологии за издирване и получаване на информация за новостите в професията;
- ☞ софтуерни приложения;
- ☞ възможностите за квалификационни курсове извън страната;
- ☞ ЗВО и ЗПОО;
- ☞ допълнителни познания в областта на иновациите и новите технологии;
- ☞ информация за работния процес;
- ☞ чужди езици (английски език);
- ☞ навременна взаимовръзка с институциите при възникнал казус;
- ☞ допълнителни познания във всяка една област, за да обогатявам и общата си култура;
- ☞ история;
- ☞ PR и маркетинга;
- ☞ компютърните системи;
- ☞ комуникационни канали;
- ☞ информация за детайлите;
- ☞ допълнителни познания в областта на практиката;
- ☞ индикацията и новостите;
- ☞ обработката на големи бази данни.

След като са обсъдени осъзнатите им нужди, респондентите са попитани какви стратегии и методи за търсене на информация използват най-често, за да намерят

информация и да обогатят знанията си. Отговорите им могат да бъдат обособени условно в два основни формата – електронни източници и платформи:

<i>Електронни източници</i>	<i>Платформи</i>
• форуми, блогове, е-учебници, статии • печатни и електронни източници • посещения в библиотеки и музеи, разговори с работещите там лица затова, какво да използват в работата си • уебсайта на ББИА, публични библиотеки в Германия, САЩ и на фондациите „Четене“ и „Бертелсман“ (Германия) • мнение на запознати лица	• LinkedIn • Facebook • ResearchGate • SCOPUS • DOAJ • Academia.edu • ILIAS • Google • Scholar • Booking.com

При анализа на събраните данни трябва да се отчита и фактът, че сред запитаните са и преподаватели и експерти, които се предполага, че владеят много добре специфичните стратегии за търсене на информация от различни общи и специализирани източници и платформи. Въпреки това трябва да се вземе предвид и фактът, че запитаните студенти също изучават специалности в областта на библиотечно-информационните науки и научната информация и имат разширени познания в областта на търсенето, извличането, съхраняването и използването на информация, данни и знания. В учебните програми на всички специалности са заложили достатъчно дисциплини, които да изграждат добра информационна и библиографска култура, което очевидно дава своите плодове при значителна част от анкетираните.

В анкетното проучване са изброени 17 критерия и респондентите са помолени да посочат доколко те са важни за тях, когато избират образователна институция, в

която да повишат образованието или професионалната си квалификация, или чрез продължаващо обучение:

Как оценявате степента на важност на изброените критерии, когато избирате образователна институция, в която да повишите образованието или квалификацията си, или чрез продължаващо обучение?

- ☞ *Значимост и престиж на учебното заведение / центъра за професионално образование:* 55% от анкетираните посочват този показател за важен, 31% – за изключително важен, 14% заемат неутрална позиция и 3% не желаят да отговорят. Очевидно 86% от респондентите отдават голямо значение на престижа на образователната институция, който е гаранция за качество на предлаганите образователни услуги.
- ☞ *Препоръки от познати:* 53% смятат този показател за важен, а 23% от останалите го намират за изключително важен. Същевременно, 13% от анкетираните го намират за неутрален, а 10% се въздържат от коментар. И тук 76% общо са голямата група, която предпочита да се довери освен на имиджа и на реални препоръки от познати, запознати с качеството на обучението, предлагано от университета.
- ☞ *Положителен имидж в медиите:* точно 50% от анкетираните го смятат за важен показател (43% – за важен и 7% – за изключително важен), 30% заемат неутрална позиция, 7% го намират за маловажен, 3% – смятат, че е без значение дали образователната институция има положителен имидж пред медиите и 10% се въздържат от коментар. Констатациите, които се налагат от получените данни, могат да се поведат в две посоки: очевидно респондентите не отдават особено голямо значение на медийния образ на образователните институции по две причини – не ползват традиционни медии и/или не изпитват доверие към „преднамерено“ създаваните медийни образи; оттук и втората констатация за нуждата за по-засилено присъствие на образователните институции в медиите със средствата на маркетинга и рекламата и предимно в по-използваните социални медии, където „битуват“ по-голямата част от съвременните потребители на образователни услуги.
- ☞ *Предлагани специалности:* това е един от показателите с най-голямо единодушие сред анкетираните – общо 90% от тях смятат, че е важно (70%) и

изключително важно (20%) какви специалности предлага учебното заведение, като останалите 10% са разпределени по равно между „маловажно“, „не желая да отговарям“ и „неутрално“. Съвременните пазарни отношения и нуждите на пазара на труда естествено предопределят и интереса към едни или други специалности, предлагащи търсени професионални квалификации. Очевидно отминава времето на специалностите с атрактивни наименования, които не осигуряват специфичен и конкретен професионален ценз.

☞ *Форми на обучение:*

☞ *Присъствено с лекции и упражнения:* 53% от анкетираните смятат, че е важно, а 20%, че е изключително важно присъствието на лекции и упражнения, 17% заемат неутрална позиция, 3% смятат, че е без значение, а 7% от запитаните не желаят да отговорят. Това е още едно потвърждение, че респондентите отдават голямо значение на контакта и общуването лице в лице както при усвояването на теоретични знания и концепции, така и особено в придобиването на практически учения в реална среда. Получените данни потвърждават, че присъствените лекции не просто транслитерират определен учебен материал, а по-скоро предлагат послания, ценности и провокират активност и критично мислене.

☞ *Смесено – традиционно и електронно с практика:* съвсем малко по-малък процент от респондентите гласуват с „важно“ и „изключително важно“ за смесената форма на обучение – общо 70% (за сравнение, 73% смятат за важна традиционната присъствена форма на обучение) – 47% за „важна“ и 23% за „изключително важна“. Тук малко повече – 17% заемат неутрална позиция, а за 3% от запитаните традиционно смесената форма е без значение. Мълчание запазват 10% от анкетираните, което е с 3% повече в сравнение с неотговорилите на

въпроса за традиционната форма на обучение. Получените резултати могат да се дължат и на известен негативизъм към дистанционното обучение, придобит от преки лични впечатления.

- 👉 *Онлайн обучение с практика във водещи организации:* при този въпрос се наблюдават много интересни резултати – почти идентични на тези за традиционната форма на обучение: 47% го смятат за важно (срещу 53% за традиционната форма), 27% го намират за изключително важно (съпоставено с 20% за традиционната), 7% смятат, че е без значение (при 3% за традиционната форма), никой от запитаните не смята, че това е маловажен въпрос и за двете форми на обучение и 7% от анкетираните не желаят да отговорят и на двата въпроса. Тези данни потвърждават оформилите се два „лагера“ на привърженици на двата типа обучение – класическо и дигитално. Очевидно е, че запитаните имат опит с иновативните форми на електронното обучение и ясно преценяват ползите и негативите от изцяло дигиталния образователен процес.
- ☞ *Съдържание на учебните планове и програми:* 53% от запитаните смятат, че съдържанието е важно и 3% го намират за изключително важно. 3% заемат неутрална позиция, а 10% се въздържат от коментар. И тук логично данните потвърждават нагласите на обучаваните респонденти за получаване на перспективно и качествено професионално образование и обучение.
- ☞ *Хорариум на обучението:* хорариумът е важен за 43% от запитаните и заема изключителна важност за други 13%. За 10% е маловажен и за 23% – неутрален. Останалите 10% не желаят да коментират. Проблемът с хорариумите стои остро за някои специалности. Често поради пазарни интереси някои образователни институции допускат по-ниски хорариуми с цел по-ниска цена на образователната услуга, което довежда до

диспропорции в постигнатите резултати, независимо от придобитата квалификация и въпреки съществуващите стандарти и критерии за придобиване на кредити. Явно е, че повече от половината от запитаните респонденти съзнават важността на качествено образование, придружено от практически опит и създавани умения.

☞ *Време на провеждане на занятията:* 57% от запитаните смятат, че организацията на времето за провеждане на занятията е важно, а за други 30% то е изключително важно. По 7% от анкетираните запазват неутралност или не желаят да отговорят на този въпрос. В съвременната епоха на „многозадачност“ времето е може би най-същественният фактор и това се вижда и в отговорите на близо 90% от участниците, за които разпределянето на лични, трудови и образователни ангажименти в оптимален бюджет на времето е решаващо. Липсата на време често е и един от съществените демотиватори за обучение и повишаване на квалификацията.

☞ *Възможност за практика в атрактивни организации:* Това е вторият показател, при който се наблюдава много голямо единодушие: 90% от запитаните го смятат за съществен (27% за важен и 63% го намират за изключително важен). Останалите 10% са разпределени поравно между „маловажно“, „не желая да отговарям“ и „неутрално“. Съвременната среда на динамични промени и необходимост от „бързо“ учене, буквално в крачка изисква не просто знания, но и поредица от важни твърди и меки умения, които могат да се изградят и натрупат единствено в реална работна среда. Когато се практикува в иновативни организации, лидери в областта, то и опитът, който се натрупва, е от несравнимо голямо значение и респондентите са наясно с това.

☞ *Цена на курса на обучение:* 43% от анкетираните смятат, че цената е изключително важна и 33% – за важна. 3% от запитаните я смятат за

маловажна и по 10% са гласували за неутрална или не желаят да отговарят. Другият потенциален демотиватор за инвестиции в професионално обучение и развитие все още е цената на образователните услуги. Това е така и поради „скритите“ разходи за транспорт, пребиваване и битуване по време на продължителността на курса, които често са и по-големи от цената на самото обучение.

☞ *Качество и експертност на лекторите:* Това е третият показател от петте, посочени с много голямо единодушие сред анкетиранияте – над 90%! 67% от тях смятат качеството и експертността на лекторите за изключително важна и 27% за важна. Същевременно, само 7% се въздържат от коментар. Менторите, посредниците, тюторите, треньорите или независимо как биха били наречени преподавателите, които предоставят знания, информация, опит, послания и ценности са особено важни за анкетиранияте, т.к. те са факторът, който може да мотивира или демотивира участието в образователния процес и съответно – да гарантира качеството на постиганите резултати. Оттук и единодушието в отговорите на анкетиранияте.

☞ *Начини на оценяване:* 50% смятат, че начинът на оценяване е важен и 27% го намират за изключително важен. 13% заемат неутрална позиция и 3% смятат, че е маловажен. Отново 7% се въздържат от коментар. Съвременните представи за оценяване са много различни спрямо предходните десетилетия и причините и факторите за това са многобройни. Така или иначе коректната оценка винаги е много мощен мотиватор, защото доказва не само ниво на компетентност, но и създава самочувствие и удовлетвореност – все важни фактори за съвременния професионалист.

☞ *Форми на изпитване:* 37% смятат, че форматът на изпитване е важен и само 27% за изключително важен. 3% смятат, че няма значение и 27% заемат неутрална позиция. Забелязва се тренд от 7% гласували с „без коментар“.

Традиционното изпитване лице в лице е изтикано доста назад в историята и изобилието от нови форми на изпитване създава доста голямо разнообразие, комфорт и обективност при оценяването на знанията с тенденция към намаляване на субективността и повишаване на доказателствата за реално постигнати резултати и това очевидно се осъзнава и оценява от респондентите.

- ☞ *Поддържане на обратна връзка с обучаващата организация и с преподавателите и менторите:* Последните два показателя, предложени на анкетираните, имат особено висок процент на единодушие: 93% от запитаните смятат, че е обратната връзка е много важна (40% – за важна и 53% за изключително важна). 3% заемат неутрална позиция, както и последните 3% от анкетираните не желаят да отговорят на този въпрос. Във времена на постоянна и обилна комуникация лесното и безпрепятствено общуване е много важен фактор. Затова и насоките на развитие на образователните организации задължително трябва да включват политики и модели за ефективна и конструктивна комуникация с потребителите на образователни услуги. Грижата за връзката с обучаемите е не само ангажимент на менторите и преподавателите, но в също толкова силна степен и на администрацията и мениджмънта на образователната организация. Получените данни доказват по безспорен начин именно тези нужди и нагласи.
- ☞ *Форми на признаване на квалификацията:* това практически е критерият с най-високия процент единодушие сред анкетираните – 97% от запитаните го смятат за важен и само 3% за маловажен. От всички 17 критерия, зададени в това анкетно проучване това е прецедент! Все по-важно е в съвременните динамични времена, когато множество традиционни професии скоропостижно изчезват и се появяват непрекъснато нови, да се търсят различни форми за признаване на квалификации, умения и компетентности,

придобивани както чрез формално, така и чрез неформално и информално учене и признавани от системата за национална квалификация.

Анкетираните са попитани и за други критерии, които считат за важни при избора на образователна организация и образователна услуга. Интерес представлява част от техните отговори, в които се придава голямо значение на:

- ☞ големината на групата при обучението. Оптималният обем е 10 човека. Може да бъде и по-голям, но не повече от 20, макар и за лекции да може да има и по много числени групи. От значение за успеха на обучението е еднородният състав на групата и със сходни предварителни умения и знания, според анкетираните. При упражненията, най-голямо значение има провеждането им в реална работна среда и оказване на внимание на всеки обучаван според неговите нужди.
- ☞ възможността за непосредствено приложение на получените знания и умения в професионалните занимания;
- ☞ материално-техническата база, в която се провежда практическото обучение;
- ☞ качеството на административното обслужване и гъвкавост;
- ☞ възможността за професионална реализация след приключване на образованието/обучението;
- ☞ адекватните форми на признаване на квалификацията в чужбина;
- ☞ изучаването на чужди езици;
- ☞ свободното кандидатстване за допълнителни програми и курсове.

Очевидно е от получените данни, че респондентите са наясно с избора си на специалност и имат изградени критерии и очаквания не само за придобиването на квалификация, но и за нейното бъдещо приложение на пазара на труда. За тях са важни не само съдържанието на програмите по дисциплините, получаваното знание и коректното оценяване, но и такива фактори като:

- ☞ ефективност на обучението в неголеми групи и индивидуален подход;
- ☞ възможности за езиково обучение;
- ☞ осигурена практика или стаж във водещи организации в съответната област;
- ☞ ангажираност на образователната институция и гъвкавост на предоставяните административни услуги;
- ☞ адекватност на формите на признаваните квалификации, вкл. и конвертируемост на чуждестранните пазари на труда и др.

Методи на обучение

Анкетираните са помолени да изброят кои, според тях, са най-подходящите методи на обучение сред тези възможности. Дадена им е възможността да избират по повече от един критерий, за да бъде по-ясна картината на нагласите и очакванията им, затова и получените резултати са, както следва:

- ☞ „Сляпо обучение“ чрез търсене на различни подходящи електронни образователни технологии и формати – 7%
- ☞ Асинхронно обучение с подбор на онлайн ресурси – 10%
- ☞ Виртуална класна стая – 10%
- ☞ Обучение чрез интерактивна бяла дъска – 10%
- ☞ Персонално обучение – 13%
- ☞ Синхронно обучение, тип уебинар, тренинг – 13%
- ☞ Обучение чрез инструкции – 20%
- ☞ Обучение чрез решаване на казуси – 20%
- ☞ Обучение по интереси – 27%
- ☞ Мултимедия, CD ROM, имейл, конферентни разговори, онлайн текст и анимация, видео, блогове и онлайн публикации – 37%
- ☞ Брейнсторм (колективно обсъждане на учебния материал) – 40%
- ☞ Интерактивно обучение – 40%
- ☞ Обучение чрез бенчмаркинг (добри практики) – 43%
- ☞ Учене чрез правене – 43%
- ☞ Електронно онлайн обучение с лекции и упражнения – 43%
- ☞ Синтезирани теоретични насоки и засилена практика – 50%
- ☞ Учене чрез ролеви игри – 53%
- ☞ Лекции и упражнения – 73%

Тук анализът на данните е много интересен и води до няколко съществени констатации. Най-силно си остава предпочитанието към преподаването и усвояването на знания чрез лекции и упражнения, следвано от високия интерес към

ученето чрез ролеви игри. Данните следва да потвърдят, че традиционното преподаване очевидно е по-ефективно и интересно, когато се разнообразява с иновативни форми на представяне и обсъждане като мултимедии, видеоматериали, брейнсторм, разследване на казуси, бенчмаркинг и др. Неслучайно половината от респондентите предпочитат синтезирани теоретични концепции и дават предимство на практическите упражнения, ученето чрез правене, тренингите, виртуалните стаи, бели дъски и т.н., което не просто разнообразява представянето на образователните материали, но и активира креативно, пространствено, критично мислене, създава интерес. Въпреки че обучението на студентите е ориентирано към изграждане на стратегии за търсене на информация и ресурси, едва 7% и съответно 10% от анкетираните изявяват предпочитание към „сляпото обучение“ и към асинхронното обучение чрез самостоятелно търсене на различни подходящи електронни образователни ресурси в платформи и други обекти с образователни източници на информация. Несъмнено това доказва съществената роля на направляваното обучение, но центрирано върху индивидуалността на всеки обучаван. Не са лоши и резултатите на заявения интерес към обучението чрез инструкции (20%) и обучението по интереси (27%). Ясно е, че запитаните имат вече изградено академично ниво на учене и се нуждаят от експертни, концентрирани и целенасочени експертни знания в съответната област, в която се обучават. Друга констатация, която може да се изведе от данните, е че по-новите генерации обучаеми се нуждаят от конкретни, чисто и ясно поднесени задачи и съдържание и не предпочитат „разводнени“ материали, в които да се „загубят в превода“.

Друг интересен въпрос, намерил мястото си в анализираната анкета, е свързан с мнението на респондентите относно съдържанието на обучението. Тук всеки анкетиран трябва да даде лично мнение. Впечатление правят някои от отговорите:

- ☞ Съдържанието на професионалното обучение зависи от съответните дисциплини: теорията трябва да е придружена с много примери от практиката. Основното при професионалното обучение е неговият практически аспект.
- ☞ Систематика на теорията; ретроспекция на развитието на проблемите; актуалност и новост; връзка с практиката.
- ☞ Съдържанието на обучението трябва да отговаря на заявената тематика и да е съобразено с квалификацията на обучаваните, както и с европейските стандарти в областта.
- ☞ Повече практически задания, по-малко теория, която, обаче, да е лесно усвояема и разбираема.
- ☞ Теорията да е достъпна и да преобладава практическа част.
- ☞ Теория, практика и допълнителна информация и източници.
- ☞ Лекции и упражнения за всяка една дисциплина. Възможност за практическо обучение.
- ☞ Обучението трябва да предоставя добри теоретични знания на студентите, чуждестранен опит и да съпоставя професионалната среда в България с тази в чужбина. Теорията да бъде предоставена и с личен опит в областта.
- ☞ Добри методи за обучение.
- ☞ Информация, свързана с професията, която ще се практикува, практики и стажове в подходящи компании.
- ☞ Съвкупност от разнообразни методи.
- ☞ Изразително и разбираемо представяне на материала по дисциплината.
- ☞ Всеобхватно, предполагащо допълнително проучване и анализиране.

Както се вижда и на пръв поглед очакванията и нагласите на респондентите са свързани с получаването на по-концентрирани теоретични знания, с повече

споделена информация „от първа ръка“ и най-вече – основно практически задачи, примери и създаване на умения в практиката.

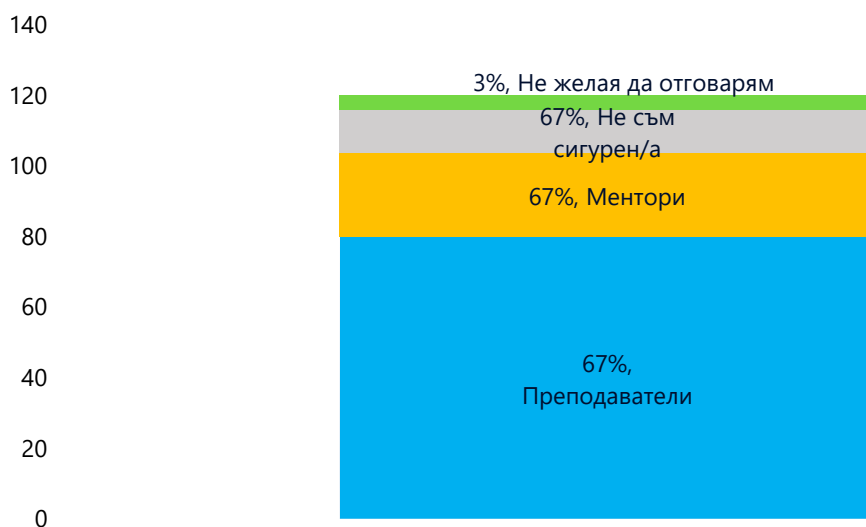
Непосредствено след отношението им към съдържането анкетираните са попитани и за очакванията им по отношение на качествата и поведението на лекторите. В свободните отговори по въпроса се очертават няколко:

- ☞ Лекторите трябва да са компетентни и гъвкави в преподаването на една и съща дисциплина на различните курсисти поради разлики в знанията и уменията им. Трябва да са максимално комуникативни. При упражненията трябва да се съобразяват и със специфичните интереси на всеки курсист, за да имат упражненията по-голям ефект.
- ☞ Солидна подготовка и преподавателски умения, богатство на методическите похвати, обезпеченост с учебни материали в различни формати; адаптивност към аудиторията, интерактивност; добронамереност; умение да мотивира и вдъхновява обучаемите към личностно развитие и изява.
- ☞ Лекторите трябва да притежават необходимата теоретична подготовка, преподавателски опит и да прилагат в обучението интерактивни методи.
- ☞ Да са подплатени с достатъчно знания за курсовете, които водят.
- ☞ Да имат умения за скъсяване на дистанцията.
- ☞ Познания за материята, която преподават, гъвкавост на поднасяне на материала, съпричастност към потребностите на обучаваните.
- ☞ Да бъдат винаги на ниво.
- ☞ Компетентни и осигуряващи спокойна среда за обучение.
- ☞ Най-висока степен на подготвеност; респектиращи с много опит и знания.
- ☞ Най-добрите и полезните за студентите са тези лектори, които освен теоретичен, имат и практически опит. Познанията им са широки и разнообразни.

- ☞ Да не се държат надменно със студентите.
- ☞ Да умеят да комуникират правилно със студентите и да не ги карат да се чувстват глупаво.
- ☞ Качеството и поведението на всички преподаватели трябва да бъдат съобразени с всички студенти и с начините, по които те възприемат учебния материал.
- ☞ Трябва да са напълно запознати и да имат опит в съответната професия.
- ☞ Повечето са negliжиращи нуждите и възможностите на студентите, но все още има и преподаватели, за които професията се е превърнала в мисия.
- ☞ Търсене на постоянен контакт с аудиторията, създаване на връзка (последователност) между лекциите и упражненията, и даване на съвременни примери.

Основно резултатите доказват, че очакванията на анкетираните са да общуват с ерудирани, етични, съпричастни и с практически опит професионални експерти и не толкова – чисти теоретици, които да представят само идеални модели и концепции на обучаваните.

Предпочитания – лектори или специалисти

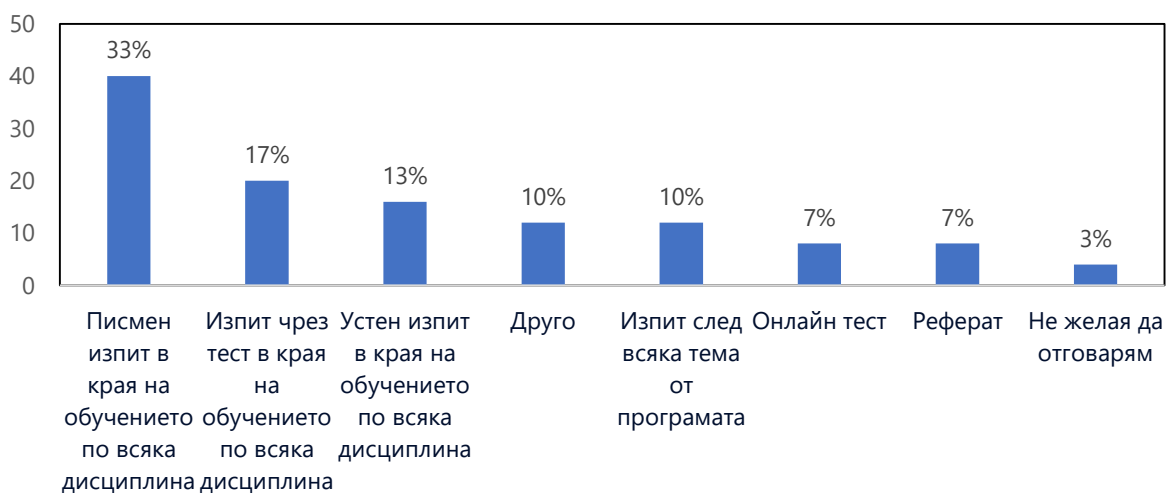
Участниците в анкетното проучване са попитани какво предпочитат: преподаватели или ментори да ги обучават. 67% от запитаните посочват преподавателите като свой първи отговор, срещу 20%, които са за ментори. 10% от останалите не са сигурни, а 3% не желаят да отговорят.

От получените данни става ясно, че респондентите имат повече доверие на преподавателите, които имат богат педагогически и дидактически опит в сравнение с този на менторите.

Един от критериите във въпрос 16 за избор на образователна институция е за обратната връзка. Въпрос 22 отново пита за отношението на респондентите към обратната връзка, но в този случай става дума за общуването с преподавателите. Анкетираните са попитани коя, според тях, е най-ефективната обратна връзка и най-честите отговори са:

- ☞ чрез имейл,
- ☞ личният контакт (среща, разговор и възможността за реално общуване),
- ☞ през образователна платформа (софтуер) и
- ☞ социални мрежи.

Най-подходящ начин за оценяване на знанията

По въпроса за най-подходящ начин за оценяване на знанията, една трета (33%) от участниците в анкетата смятат, че писмен изпит в края на обучението по всяка дисциплина е най-подходящият метод за оценяване. На второ място е „класиран“ от респондентите методът на изпит чрез тест в края на обучението по всяка дисциплина (17%) и на трето: устен изпит в края на обучението (13%). С по 10% от анкетираните са гласували за „друго“ и „изпит след всяка тема от програмата“, а за онлайн тест и реферат – се обявяват по 7%. Мълчание запазват 3% от анкетираните.

При анализа на данните тук трябва да се има предвид и че в анкетното проучване вземат участие и преподаватели. На това вероятно се дължи и относително по-високият процент на предпочитанията за заключителен писмен изпит в края на обучението по всяка дисциплина. Очевидно е, че мнозинството от дисциплините в изследваните области не предполагат ефективно оценяване единствено с формата на теста и вероятно това осъзнават и голяма част от студентите, участвали в проучването. Интересни са ниските резултати, които получават формите на онлайн теста и реферата. Тук причините могат да бъдат както притеснения от недобре познатия формат на онлайн теста, така и „страхът“ от „дълго“ писмено изразяване и създаване на академичен текст със сложни атрибути и изисквания, с които се налага изпитваните да се съобразяват.

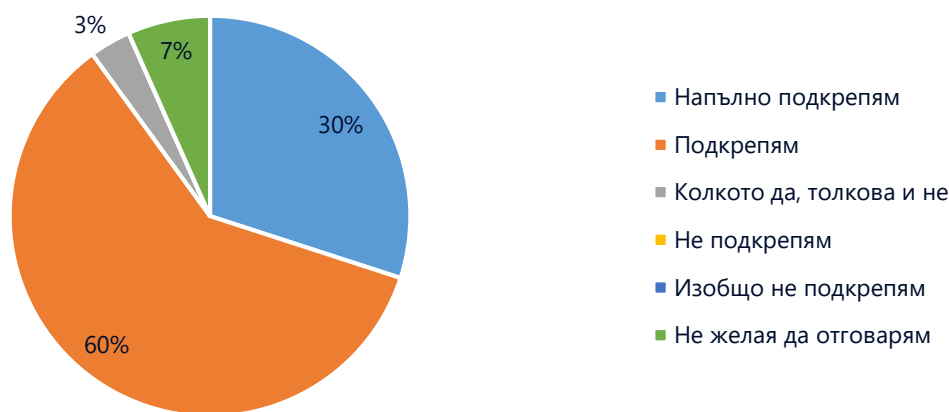

Предпочитани форми на признаване на квалификацията

В третата част от анкетата респондентите са попитани и под каква форма предпочитат да им се признава придобитата квалификация. Очаквано, 87% от тях посочват дипломата като предпочитан вариант. На второ място е посочен сертификатът със 7%, а трето място заема свидетелството с 3%. Не желаят да отговарят 3% от запитаните, а удостоверението не получава нито един глас.

Естествено е обучаваните да очакват сертифицирани документи, които да гарантират придобитото образователно ниво или квалификация, т.к. това предоставя по-авторитетно предимство на пазара на труда и пред съответните работодатели.

Подкрепа за валидирането на знания

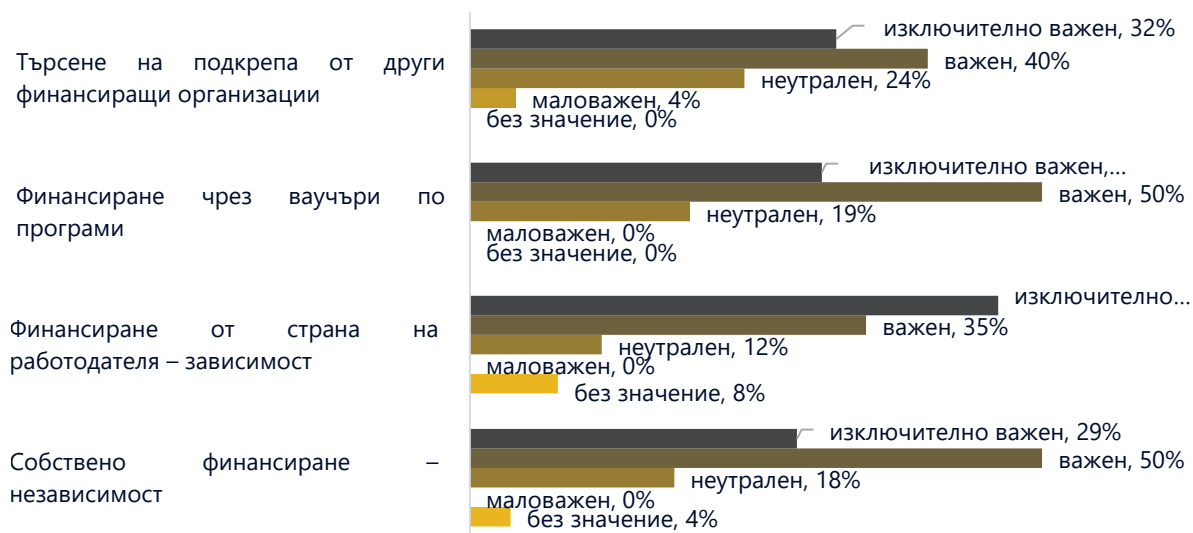

На въпроса дали подкрепят валидирането на знанията, 60% от запитаните поддържат това твърдение, 30% напълно го подкрепят, което, отново, генерира 90% единодушие сред анкетираните. 7% го подкрепят уклончиво – „колкото да, толкова и не“ и 7% се въздържат от коментар. Тези ниски проценти свидетелстват по-скоро за непознаване на възможностите за валидиране на вече придобити знания, а това е знак за нуждата от организиране на разяснителни действия и кампании по този толкова важен въпрос за професионалните гилдии.

➤ Прави впечатление един от получените коментари относно валидирането на знания: „Практиката във валидиране на знания и умения за професия „Библиотекар“ показва, че съществуващите изисквания на НАПОО са твърде сложни за работещите библиотекари. Съществуващата процедура е сложна за тях, придружена е от попълване на множество формуляри и бюрократични изисквания. Дори и да бъдат признати всички умения и знания, накрая задължително се полага и държавен изпит по теория и практика на професията“.

Този коментар навежда на размисъл в няколко посоки. От една страна вероятно той е резултат от личен опит, свързан със „страха от изпитване“ и учене. От друга страна тази оценка провокира нуждата от по-ефективно разясняване на процедурата по валидиране на знания и умения, тоест сертифицирането им по съответни критерии. О трета страна очевидно и сертифициращата агенция би могла да оптимизира тази процедура и да я освободи от излишно формализиране и „презастраховане“ срещу нерегламентирано валидиране. Доказателствата за проведеното оценяване би трябвало да са достатъчна гаранция за правомерното изпълнение на приетата процедура за признаване на знания и умения в съответната професия.

Приоритетно финансиране

Важно за пълната картина на потребителските нагласи към продължаващото професионално обучение и образование е и мнението им за финансирането на професионалното образование и повишаването на квалификацията. Предоставени са им четири възможности за избор за финансиране, като те трябва да изберат доколко важен е всеки един от тях. Получени са следните резултати:

- ☞ *Собствено финансиране – независимост*: 50% от запитаните смятат тази възможност за важна, други 29% – за изключително важна. 18% заемат неутрална позиция, а последните 4% смятат, че няма значение.
- ☞ *Финансиране от страна на работодателя – зависимост*: при тази опция се наблюдава интересен резултат: въпреки, че в самото наименование на този вариант присъства думата „зависимост“, 35% го смятат за важен и 46% – за изключително важен. 12% са с неутрално мнение по въпроса и за 8% няма значение.
- ☞ *Финансиране чрез ваучери по програми* – 50% смятат финансирането чрез ваучери за важно и 31% – за изключително важно. Останалите 19% заемат неутрална позиция по този въпрос.
- ☞ *Търсене на подкрепа от други финансиращи организации* – 40% я смятат за важна опция при избора на финансиране на образованието и обучението си, 32% я намират за изключително важна, а неутрални остават 24%. Последните 4% мислят, че този метод е маловажен.

От получените данни става пределно ясно, че запитаните имат пълното съзнание, че се налага сами да финансират своето образование и надграждащо обучение, но естествено една трета от тях предпочитат да бъдат поети разходите им от работодател или финансираща организация с ваучъри или при други условия, въпреки възникващата зависимост от съответната организация. Естествено е продължаващото професионално обучение да се подкрепя и инспирира от работодателя, но както вече беше отбелязано, организациите в публичния сектор и

особено в областта на културата в повечето случаи не разполагат с бюджетни средства, предвидени за квалификация и обучения.

Най-важна за създаването на пълноценни кадри е ролята на:

Анкетираните са поканени да коментират още един последен показател: чия е ролята за създаването на пълноценни кадри? 24% от запитаните гласуват за университетите, на второ място със 17% остават центровете за професионално образование, обучение и преквалификация, а на трето – училищата с 15%. Държавата получава 11%, а бизнесът – 10%. Финансиращите организации остават с 9%, центровете за кариерно развитие получават 6%. Общественото мнение и нагласи има 4%, асоциациите на работодателите са с 2% и на последно място остават професионалните съюзи.

Тук също могат да се направят интересни констатации. Естествено е най-голямата роля за създаването на пълноценни кадри да се отрежда на университетите и специализираните висши учебни заведения, чиито академичен подход е безспорен. Също така реални са и очакванията спрямо центровете за професионално обучение

да създават добре обучени специалисти. Недостатъчно висок е процентът, отреден на училищата, което идва да покаже нуждата от още по-адекватна и пазарно ориентирана специализация на средните училища, създаващи бъдещи кадри за икономиката на страната. Очевидно запитаните респонденти не оценяват достатъчно възможностите и механизмите на държавата за осигуряване и поощряване на продължаващата професионална квалификация и ѝ отреждат едва 11%. Също толкова показателен е и ниският процент, заложили на бизнеса като създател и насърчител на образовани кадри. Крайно слабите резултати в полза на работодателските и профсъюзните организации също са показател за ниската им ангажираност в създаването на квалифицирана работна сила. Липсата на ефективни политики на финансиращи организации, обърнати към по-високата и постоянна професионална квалификация на труда в страната също е отразена от отговорите на запитаните. И на последно място, но не по значение, общественото мнение също не подпомага процеса на мотивация и нагласи за учене и професионална кариера, според участниците в анкетното проучване.

Общи констатации и препоръки

От проведеното проучване могат да се изведат няколко обобщени констатации:

- ☞ участниците в допитването възприемат позитивно специализираното професионално обучение и надграждането на уменията и квалификациите;
- ☞ очакват положителна промяна по отношение на доверието в образователните институции, предлагащи иновативно професионално образование;
- ☞ в отговорите на мнозинството от зададените въпроси респондентите в много малака степен дават усреднени отговори и преобладаващо заявяват отношение и позитивни нагласи спрямо предложените критерии;

- ☞ в голямата си част анкетираните демонстрират мотивация и добри ценности нагласи към повишаването на своето образование и трудова реализация;
- ☞ респондентите са отворени към новите форми и методи на обучение и представяне на информация и съдържание в процеса на обучението, но държат на качеството и ефективността в преподаването и усвояването на нови знания и умения;
- ☞ анкетираните ценят изключително много ученето в реална среда, практиката, самостоятелното управление на времето и ефективната комуникация;
- ☞ за респондентите е важна ролята на обучаващите – преподаватели, ментори – и очакванията им към тяхната подготвеност, ерудиция и педагогически подходи са високи;
- ☞ запитаните държат много на активната комуникация с образователните институции както в образователен, така и в административен план;
- ☞ за анкетираните въпросът за сертифицирането на компетенциите и уменията им е изключително важен;
- ☞ запитаните оценяват много високо ролята на университетите и центровете за професионално обучение за създаване на професионални кадри с добра подготовка.

От обработените данни се вижда, че е необходима още по-голяма активност в създаването на комуникационни модели и стратегии за популяризиране на професионалното обучение и на постиганите резултати; за координация с всички заинтересовани страни – правителство, бизнес, професионални и финансиращи организации.

Получената обратна връзка от анкетираните групи лица е полезен инструмент за многопосочни бъдещи изследвания на нагласите, изискванията и очакванията към обучаващите институции, предлагащи образователни услуги за професионално развитие и кариера.

Заклучение

Качеството на професионалното образование и обучение е съвкупност от сертифицирани квалификации и личностни постижения в резултат на професионално образование и обучение, предназначени да удовлетворяват обществени и индивидуални потребности за личностно развитие и за приложение в професионалната кариера.

Качеството на професионалното образование и обучение е комплексно и многоаспектно явление и зависи изключително много от: *качеството на средата* – икономическа, социална, психологическа, информационна, технологична, традиционно наследство в ПОО; *качеството на ресурсите* – материални, финансови, човешки, методически, дидактически, технически; *качеството на управлението и организацията на процеса* – институционално-административна структура, методи на управление, обратна връзка, постоянни изследвания и контрол на процеса; *установяването на тенденциите на пазара на труда*.

Приложение

КАРТА ЗА АНКЕТНО ПРОУЧВАНЕ

Каним Ви да участвате в проучване на тема „Образователна среда за непрекъснато и следдипломно професионално и продължаващо обучение“. Изследването има за цел да получи информация за нуждите, предпочитанията, осведомеността, мнението и опита на българските ученици, студенти и специалисти по отношение на необходимостта от професионално образование и обучение, особено в публичния сектор и в частност в културните и в творческите индустрии, както и по отношение на форми и методи на обучение, обратна връзка, компетенции и професионална реализация.

Анкетното проучване е част от изследователската дейност в рамките на проект НО5/30 „Комуникационен модел на интерактивна образователна среда за непрекъснато и следдипломно професионално и продължаващо обучение в сферата на културните и творческите индустрии“, с ръководител доц. д-р Румелина Василева, финансиран по договор № ДН05/1 от 14.12.2016 г., втори етап, от ФНИ на МОН по „Конкурс за финансиране на фундаментални научни изследвания – 2016 г.

Анкетното проучване се състои от 27 въпроса, структурирани в три части: Част I. Демографска информация; Част II. Професионална област, умения и кариерно развитие; Част III. Предпочитания към начините, формите и методите на непрекъснато и следдипломно професионално и продължаващо обучение

Моля, бъдете любезни да отговорите коректно на всички поставени въпроси, като отбелязвате с ● или с x най-характерните за Вас отговори.

Анкетата е напълно анонимна!

Попълването ѝ е важно за нашето изследване и ще Ви отнеме не повече от 20 минути, за което предварително Ви благодарим!

Екипът на проекта

Част I. Демографска информация

1. *Вие сте*

- Мъж
- Жена
- Не посочвам

2. *Вашата възраст е*

- Под 18 години
- 19 – 25 години
- 26 – 30 години
- 31 – 40 години
- 41 – 50 години
- 51 – 60 години
- Над 60 години
- Не посочвам

3. *Какво е Вашето занятие в момента?*

- Ученик
- Студент
- Работещ в областта на
- Не работя

4. *Ако работите, от колко време упражнявате професията си?*

- По-малко от 1 година
- 1 – 3 години
- 4 – 10 години
- 11 – 19 години
- Повече от 20 години

- Не посочвам

5. *Каква е Вашата най-висока образователна степен, която притежавате?*

- Средно образование, къде е придобито
- Средно специално образование:
 - Каква специалност
 - Къде е придобита
- Полувисше образование със статут на средно специално:
 - Каква специалност
 - Къде е придобита
- Бакалавър:
 - Каква специалност
 - Къде е придобита
- Магистър:
 - Каква програма
 - Къде е придобита
- Доктор:
 - В коя област
 - Къде е придобита
- Доктор на науките:
 - В коя област
 - Къде е придобита
- Друго образование
- Не посочвам

6. Какви са Вашите професионални/научни интереси и в коя област?

Част II. Професионална област, умения и кариерно развитие

7. До каква степен Вашата квалификация отговаря на професионалното Ви трудово представяне?

- Да
- Не
- По-скоро да
- По-скоро не
- Не съм сигурен/а

8. Съществува ли условие за професионален ценз в организацията, в която работите и какви са минималните изисквания?

- Да, изисква се образование
- Не, не се изисква
- Не съм сигурен/а

9. До каква степен Вашите професионални знания, умения и опит отговарят на заеманата от Вас длъжност и на упражняваната от Вас професия?

- Да, отговарят напълно
- До голяма степен отговарят
- Разчитам на ментори и колеги с опит

- Не отговарят напълно и имам нужда от допълнително обучение
- Справям се, както намеря за добре

10. *Смятате ли, че Вашата професионална област/организация благоприятства повишаването на квалификацията, преквалификацията, кариерното развитие и продължаващото обучение и образование по професия?*

- Да
- Не
- Не съм сигурен/а
- Не съм запознат/а

11. *Проявявате ли личен интерес към различните образователни продукти и услуги, предлагани на пазара за професионално обучение и образование?*

- Да
- Не
- По-скоро да
- По-скоро не
- Не съм сигурен/а

12. *Смятате ли, че Вашите колеги се възползват в достатъчна степен от възможностите на професионалното обучение и образование?*

- Да
- Не
- Не съм сигурен/а
- Не съм запознат/а

13. *В каква степен сте запознати с възможностите и предлагането на образователни услуги за повишаване на квалификацията и уменията във Вашата област на професионални интереси и развитие?*

- Отлично съм запознат/а
- Запознат/а съм
- Колко да, толкова и не
- Слабо съм запознат/а
- Не съм запознат/а
- Не се интересувам

Част III. Предпочитания към начините, формите и методите на непрекъснато и следдипломно професионално и продължаващо обучение

14. *Какви информационни нужди, свързани с работата и професията Ви изпитвате най-често?*

- Най-често ми липсва информация за
- Най-често не са достатъчни познанията ми за
- Имам нужда от допълнителни познания в областта на

15. *Какви стратегии и методи за търсене на информация и обогатяване на знанията Ви най-често прилагате?*

- Какви източници използвате
- В какви платформи и социални мрежи влизате, за да набавяте професионална информация и споделен опит

16. *Как оценявате степента на важност на изброените критерии, когато избирате образователна институция, в която да повишите образованието или квалификацията си, или чрез продължаващо обучение?*

	без значение	маловажен	неутрален	важен	изключително важен
Значимост и престиж на учебното заведение / центъра за професионално образование	☐	☐	☐	☐	☐
Препоръки от познати	☐	☐	☐	☐	☐
Положителен имидж в медиите	☐	☐	☐	☐	☐
Предлагани специалности	☐	☐	☐	☐	☐
Форми на обучение					
• Присъствено с лекции и упражнения	☐	☐	☐	☐	☐
• Смесено – традиционно и електронно с практика	☐	☐	☐	☐	☐
• Онлайн обучение с практика във водещи организации	☐	☐	☐	☐	☐
Съдържание на учебните планове и програми	☐	☐	☐	☐	☐
Хорариум на обучението	☐	☐	☐	☐	☐
Време на провеждане на занятията	☐	☐	☐	☐	☐
Възможност за практика в атрактивни организации	☐	☐	☐	☐	☐
Цена на курса на обучение	☐	☐	☐	☐	☐
Качество и експертност на лекторите	☐	☐	☐	☐	☐
Начини на оценяване	☐	☐	☐	☐	☐
Форми на изпитване	☐	☐	☐	☐	☐
Поддържане на обратна връзка с обучаващата организация и с преподавателите и менторите	☐	☐	☐	☐	☐
Форми на признаване на квалификацията	☐	☐	☐	☐	☐

17. Моля, посочете други критерии, които считате за важни при избора на образователна организация и образователна услуга.

18. *Моля, посочете най-подходящите за Вас методи на обучение:*

- Лекции и упражнения
- Синтезирани теоретични насоки и засилена практика
- Бейнсторм (колективно обсъждане на учебния материал)
- Персонално обучение
- Обучение чрез инструкции
- Обучение чрез бенчмаркинг (добри практики)
- Обучение чрез решаване на казуси
- Учене чрез правене
- Учене чрез ролеви игри
- Електронно онлайн обучение с лекции и упражнения
- Асинхронно обучение с подбор на онлайн ресурси
- Синхронно обучение, тип уебинар, тренинг
- „Сляпо обучение“ чрез търсене на различни подходящи електронни образователни технологии и формати
- Обучение по интереси
- Интерактивно обучение
- Виртуална класна стая
- Обучение чрез интерактивна бяла дъска
- Мултимедия, CD ROM, имейл, конферентни разговори, онлайн текст и анимация, видео, блогове и онлайн публикации
- Друго

19. *Моля, посочете какви са Вашите представи относно съдържанието на обучението.*

--

20. Моля, посочете какви са Вашите представи относно качествата и поведението на лекторите.

21. Моля, посочете Вашите предпочитания – лектори или специалисти, практикуващи професията – да провеждат обучението Ви:

- Преподаватели
- Ментори
- Не съм сигурен/а

22. Моля, посочете коя за Вас е най-ефективната обратна връзка с преподавателите и с образователната институция.

23. Моля, посочете кой начин за оценяване на знанията е най подходящ според Вас:

- Писмен изпит в края на обучението по всяка дисциплина
- Устен изпит в края на обучението по всяка дисциплина
- Изпит чрез тест в края на обучението по всяка дисциплина
- Онлайн тест
- Изпит след всяка тема от програмата
- Реферат
- Друго

24. Моля, посочете какви форми на признаване на квалификацията Ви предпочитате:

- Диплома
- Свидетелство
- Удостоверение
- Сертификат

25. Подкрепяте ли валидирането на знания и по какъв начин, според Вас, професионалният опит може да бъде признат с един от горните документи?

- Напълно подкрепям
- Подкрепям
- Колкото да, толкова и не
- Не подкрепям
- Изобщо не подкрепям

26. Как оценявате степента на приоритетно финансиране на Вашето професионално образование и/или повишаването на квалификацията Ви, съобразно изброените начини?

	без значение	маловажен	неутрален	важен	изключително важен
Собствено финансиране – независимост	☐	☐	☐	☐	☐
Финансиране от страна на работодателя – зависимост	☐	☐	☐	☐	☐
Финансиране чрез ваучъри по програми	☐	☐	☐	☐	☐
Търсене на подкрепа от други финансиращи организации	☐	☐	☐	☐	☐

27. Смятате ли, че най-важна за създаването на пълноценни кадри е ролята на:

- Държавата
- Бизнеса
- Училищата
- Университетите
- Центровете за професионално образование и обучение и преквалификация
- Центровете за кариерно развитие
- Асоциациите на работодателите
- Профсъюзите
- Финансиращите организации
- Общественото мнение и нагласи

Благодарим Ви за Вашата коректност и за отделеното време!